

Czesław Krakowiak

Maryja wzorem trynitarnej pobożności chrześcijańskiej

Salvatoris Mater 2/3, 130-154

2000

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W pojęciu „pobożność”¹ (łac. *pietas*)² zawierają się wszelkie przejawy religijności człowieka wierzącego³. Obejmują one nie tylko powszechnie uznane przez Kościół formy modlitwy liturgicznej, nabożeństwa (*pia exercitia*), ale także liczne przejawy tzw. religijności ludowej.

Bogata treść pojęcia „pobożność” w tym artykule zostanie zacieśniona jedynie do jej form związanych ściśle z liturgią rzymską. Istotne dla naszego tematu jest właściwe rozumienie stwierdzenia z adhortacji Pawła VI, że *liturgia jest złotą regułą pobożności chrześcijańskiej*⁴. Maryja jest dla chrześcijanina nauczycielką takiej właśnie pobożności, dla której punktem odniesienia jest liturgia Kościoła. Aby zrozumieć, w jakim sensie Maryja jest wzorem prawdziwej pobożności trynitarnej, należy najpierw poznać naturę liturgii Kościoła katolickiego, w której obok Trójcy Świętej oddaje się także cześć Maryi i świętym Pańskim. W artykule zostaną pominięte wszelkie praktyki pobożne nie należące do liturgii, lecz stanowiące formy pobożności ludowej.

Te bowiem wymagają oddzielnego opracowania.

Ks. Czesław Krakowiak

Maryja wzorem trynitarnej pobożności chrześcijańskiej

SALVATORIS MATER
2(2000) nr 3, 130-154

1. Pobożność liturgiczna

W języku dokumentów Kościoła terminy „pobożność” i „pobożny” określają zalecaną i właściwą postawę chrześcijanina wobec Boga i ludzi, ale także godne i piękne wykonywanie funkcji liturgicz-

¹ Według „Słownika języka polskiego” pobożność oznacza *zachowanie wynikające z zasad człowieka pobożnego*. „Pobożny” zaś to *gorliwie wykonujący praktyki religijne; wierzący w dogmaty religii, stosujący jej zasady w życiu; religijny*. *Słownik języka polskiego*, red. M. SZYM CZAK, t. 2, PWN Warszawa 1979, 712.

² Słownik jęz. łacińskiego podaje następujące znaczenia słowa *pietas*: miłość ku Bogu, cześć boska, pobożność, prawowierność, dziecięca miłość, przywiązanie, szacunek, dobroć, zmiłowanie, życzliwość, łaskawość, patriotyzm, sprawiedliwość. A. JOUGAN, *Słownik kościelny łacińsko-polski*, Poznań 1958³, 508; Według B. Nadolskiego słowo „pietas” oznaczało *kult i związki międzyludzkie, działanie ofiarnicze i wzajemną miłość, było synonimem liturgii i miłości społecznej*. *Liturgika*, t. 1, Poznań 1989, 24; zob. M. CHMIELEWSKI, *Metodologiczne aspekty duchowości maryjnej*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 2, 331-332.

³ M. Chmielewski określa pobożność jako *postawę nacechowaną szczególną troską o oddawanie czci Bogu i postępowanie zgodne z przykazaniami Bożymi, taka postawa wyraża się w zewnętrznych działaniach, aktach, gestach, itp. Sto jeden pytań o życie duchowe*, Lublin 1999, 91.

⁴ MC 23.

nych⁵. Jedną z najważniejszych cech postulowanej przez Sobór odnowy liturgii, obok świadomego i czynnego, jest pobożne w niej uczestnictwo⁶.

W *Konstytucji o liturgii świętej* Sobór mówi o pobożności wiernych (*pietas fidelium*), głównie w kontekście świętowania niedzieli i świąt Pańskich. Przypominając, że niedziela jest najstarszym i pierwszym dniem świątecznym, Konstytucja zaleca, aby tak ją *przedstawiać i wpoić w pobożność wiernych*, aby dzień ten stał się również *dniem radości i odpoczynku po pracy*⁷. W związku z reformą roku kościelnego Konstytucja zaleca, aby dokonać jej w taki sposób, by zachować, względnie odnowić, tradycyjne zwyczaje i praktyki związane z poszczególnymi okresami liturgicznymi *celem należytego zasilania pobożności wiernych przez celebrację misteriów chrześcijańskiego Odkupienia, a zwłaszcza misterium paschalnego*⁸. Tę pobożność wiernych należy kierować i wiązać przede wszystkim *ze świątami Pańskimi, przez które w ciągu roku obchodzi się misteria zbawienia*⁹.

Liturgia Kościoła koncentruje się na Osobie Jezusa Chrystusa. W niej wspomina się, głosi i dla wierzących uobecnia mocą Ducha Świętego Jego misterium paschalne, głównie w Ofierze eucharystycznej (*sacramentum pietatis*¹⁰) i sakramentach świętych, które stanowią ośrodek całego życia liturgicznego Kościoła¹¹. Z liturgii wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego jako z pierwszego i niezastąpionego źródła¹². W formacji do prawdziwej pobożności ważną rolę spełniają również Liturgia Godzin¹³ i dzieła sztuki kościelnej, które *dusze ludzkie pobożnie zwracają ku Bogu*¹⁴. Z tej racji liturgię uznaje się za *złotą regułę pobożności chrześcijańskiej*¹⁵.

W „Zbiorze Mszy o NMP”¹⁶ wiele razy występuje termin „pobożność” w różnym kontekście, raz w ścisłym, innym razem w sze-

⁵ Por. SC 48, 29.

⁶ TAMŻE 10. Termin „pobożny” występuje w *Kodeksie Prawa Kanonicznego* jako cecha, którą mają się odznaczać alumni Seminarium (kan. 259§2), kandydaci do święceń (kan. 1051 nr 1), kandydat na biskupa (kan. 378§1) i kardynała (kan. 351§1), egzorcysta (kan. 1172§2). Podobnie Instrukcja „De institutione theologica candidatorum ad sacerdotium” nr 25 wymaga od kandydatów na kapłanów *illuminata e solida pietà fondata sulla comprensione del suo ministero e sull'esatta valutazione della oblazione che la Chiesa gli chiede. Enchiridion documentorum instaurationis liturgicae*, red. R. KACZYŃSKI, t. 2, Roma 1988, 3459.

⁷ SC 106.

⁸ TAMŻE, 107.

⁹ TAMŻE, 108.

¹⁰ TAMŻE, 47; EM 3a.

¹¹ Por. TAMŻE, 10.

¹² Por. TAMŻE, 14.

¹³ TAMŻE, 90.

¹⁴ TAMŻE, 122.

¹⁵ MC 23.

rokim znaczeniu tego słowa. Mszał i Liturgia Godzin oraz inne księgi liturgiczne zawierają *znakomite świadectwa pobożności maryjnej*¹⁷. Dlatego w Kościele, a zwłaszcza w sanktuariach maryjnych, należy pielęgnować autentyczną pobożność względem Maryi, Matki Pana, i troszczyć się o to, *aby tę pobożność przenikał prawdziwy duch liturgii*¹⁸. Ta autentyczna pobożność maryjna nie może polegać jedynie na *mnożeniu Mszy celebrowanych o NMP, lecz na dopełnieniu prawidłowo, starannie i z żywym zmysłem liturgicznym wszystkich obrzędów: czytań, śpiewu, homilii, modlitwy powszechnej, złożenia ofiary*¹⁹.

Celebrując liturgię, Kościół jednoczy się z Maryją i *naśladując Jej ducha pobożności, sprawuje Boskie misteria, «przez które Bóg otrzymuje doskonałą chwałę, a ludzie uświęcenie»*²⁰. Przykład Maryi z kolei zachęca wiernych uczestniczących w liturgii do celebracji *świętych tajemnic z takim duchem pobożności, z jakim Ona sama uczestniczyła w narodzeniu Syna, w objawieniu, śmierci i zmartwychwstaniu*²¹. Celebracje liturgiczne związane z pobożnością maryjną *przynaglają wiernych do upodobnienia się do Matki, aby tym samym pełniej upodobnić się do Syna*²². Uczestnicy liturgii mają od Maryi uczyć się gorliwe strzec słowa Bożego i pilnie je rozważać, z radością wielbić Boga i składać Mu dziękczynienie, modlić się wytrwale i z ufnością, służyć Bogu i braciom, wielkodusznie ofiarując samych siebie, okazując wszystkim miłosierdzie i miłując Boga ponad wszystko²³.

Temu celowi ma służyć wydany przez Stolicę Apostolską „Zbiór Mszy o NMP”. Teksty zawartych w nim formularzy mszalnych oraz czytania biblijne w Lekcjonarzu²⁴ odznaczają się *głęboką nauką, pobożnością i pięknem* i już przez to samo mogą przyczynić się do *wzrostu prawdziwej pobożności wspólnot kościelnych i poszczególnych wiernych wobec Matki Bożej*²⁵.

2. Pobożność ludowa

Życie duchowe wiernych nie może ograniczać się jedynie do uczestnictwa w liturgii. Dlatego Kościół zaleca także inne formy

¹⁶ *Zbiór Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*. Wydanie pierwsze, Poznań 1998 (odtąd ZMNMP).

¹⁷ TAMŻE, Wprowadzenie, 3.

¹⁸ TAMŻE, 29.

¹⁹ TAMŻE, 37.

²⁰ TAMŻE, 13; por. MC 16-20; SC 7.

²¹ TAMŻE, 17.

²² TAMŻE.

²³ TAMŻE.

²⁴ *Lekcjonarz do Mszy o Najświętszej Maryi Pannie*, Poznań 1998 (odtąd: ZMNMPL).

²⁵ ZMNMP, 9.

pobożności (*pia populi christiani exercitia*²⁶) i zachęca do „wszelkich dzieł miłości, pobożności i apostołstwa” (*opera caritatis, pietatis et apostolatus*)²⁷. *Konstytucja o liturgii* wspomina także o „pobożnych ćwiczeniach” (*pietatis exercitia*²⁸), które winny być przepojone duchem świętej liturgii²⁹.

Obok liturgicznych form oddawania czci Bogu istnieją również uznane przez Kościół inne przejawy kultu Boga, Matki Chrystusa oraz świętych Pańskich, które w języku polskim nazywa się nabożeństwami. Zasady ich organizowania, ich forma i treść mają jednak zawsze zgadzać się z liturgią, z niej wypływać i do niej wiernych prowadzić³⁰. Przypomina o tym Jan Paweł II w liście z okazji 25-lecia *Konstytucji o Świętej Liturgii: należy koniecznie zwrócić uwagę na pobożność ludową chrześcijan i na jej stosunek do życia liturgicznego. Nie można owej pobożności ludowej lekceważyć ani traktować jej z obojętnością czy pogardą, jest ona bowiem bogata w różnorakie wartości i już sama w sobie wyraża religijne nastawienie wobec Boga. [...] Zarówno rozmaite nabożeństwa ludu chrześcijańskiego, jak też inne formy pobożności są pożądane i godne zalecenia, pod warunkiem, że nie będą zastępowały ani nie będą mieszane z celebracjami liturgicznymi*³¹.

O pobożności ludowej mówi Jan Paweł II w liście *Inaestimabile Donum* przeciwstawiając ją liturgii, a w adhortacji *Christifideles laici*³² wskazuje na pewne niebezpieczeństwa z nią związane. W *Re-*

²⁶ SC 13.

²⁷ TAMŻE, 9. KPK kan. 1249 wiąże *opera pietatis et caritatis* z sakramentem pokuty i pojednania i zaznacza, że konkretne ich formy określają poszczególne Konferencje Biskupów (kan. 1253). Pokutą może być akt religijności, pobożności lub miłości (kan. 1340 §1). W KKK nr 575 czytamy, że Jezus potwierdził „pewne formy pobożności (jałmużna, post, modlitwa por. Mt 6, 2-18). *Katechizm* zwraca także uwagę, że każdy akt kultu lub pobożności ożywia w nas ducha nawrócenia i pokuty oraz przyczynia się do przebaczenia grzechów (nr 1478). Także odpusty pobudzają do czynów pobożności, pokuty i miłości (nr 1674).

²⁸ KPK kan. 246 §3 wspomina, że w seminarium należy ożywiać kult NMP przez różaniec, rozmyślanie oraz inne ćwiczenia pobożne (*pietatis exercitia*). Służą one rozwojowi modlitwy i wzmocnieniu powołania. Ten sam wymóg KPK stawia zakonnikom (kan. 663 §3).

²⁹ SC 17; por. PC 14.

³⁰ Por. SC 13. Zob. W. SCHENK, *Duch liturgii w nabożeństwach*, „Ateneum Kapłańskie” 68(1972) 300-339; J. BOGUNIOWSKI, *Pia exercitia*, w: *Euntes docete*, red. S. KOPEREK, Kraków 1993, 281-292; S. MARSILI, *Liturgia*, w: *Nuovo Dizionario di Liturgia*, red. D. SARTORE, A.M. TRIACCA, Roma 1988³, 725-742; A.M. TRIACCA, „Liturgia” e „pietà popolare”: *validità della loro osmosi (con riferimento alle espressioni mariane orientali)*, w: *Ufficio delle Celebrazioni Liturgiche del Sommo Pontefice. Liturgie dell'Oriente cristiano a Roma nell'Anno Mariano 1987-88*, Città del Vaticano 1990, 1244-1253.

³¹ JAN PAWEŁ II, List Apostolski *Vicesimus quintus annus* (19.05.1991), 18.

³² ChL 34.

*demptoris Mater*³³ pisze zaś o różnych formach pobożności maryjnej (*variae formae pietatis marialis*), które zawsze powinny odpowiadać duchowi wiary chrześcijańskiej.

W tym duchu „Dyrektorium o posłudze pasterskiej biskupów” zaleca biskupom troskę o wzrost pobożności ludu Bożego wyrażający się w kulcie Chrystusa, ale także aktach czci Najświętszej Maryi Panny i świętych, zgodnie z duchem *Konstytucji o liturgii*³⁴. Jednocześnie nakłada na biskupa obowiązek czuwania, aby do tych form ćwiczeń pobożnych, a także do samej liturgii nie włączać modlitw, śpiewów i muzyki, które byłyby obce duchowi chrześcijańskiemu³⁵. Do *pia exercitia* (nabożeństw) Dyrektorium zalicza Różaniec (*forma pietatis Ecclesiae*), Drogię Krzyżową i nowenny³⁶.

Według *Kodeksu Prawa Kanonicznego* obok liturgii w Kościele są także formy pobożności ludowej właściwe różnym sanktuariom (*pietatis popularis formas*), które pielęgnowane według zatwierdzonych form zapewniają wiernym obfitsze środki zbawienia³⁷. Na ich wartość zwraca uwagę także „Instrukcja o liturgicznej formacji w seminariach”³⁸. Alumni mają poznać i wysoko cenić *różne formy pobożności ludowej zalecane przez władzę Kościoła*³⁹. Instrukcja uzasadnia to tym, że *pobożność liturgiczna i osobowa wzajemnie się umacniają i uzupełniają; wewnętrzne zjednoczenie z Chrystusem na modlitwie prowadzi do pełniejszego, świadomego i nabożnego uczestnictwa w świętej liturgii, a zarazem z życia liturgicznego otrzymuje wzór i umocnienie*⁴⁰.

Katechizm Kościoła Katolickiego zaleca, aby w katechezie nie ograniczać się jedynie do wyjaśniania liturgii sakramentów i sakramentaliów, lecz także *brać pod uwagę formy pobożności wiernych i religijności ludowej*. Należą do nich: *część oddawana relikwiom, nawiedzanie sanktuariów, pielgrzymki, procesje, droga krzyżowa, tańce religijne, różaniec, medaliki itp.*⁴¹. Podczas katechezy *pobożność*

³³ RM 2.

³⁴ SC 13. *Ad pietatis incrementum totius Populi Dei Episcopus cultum patriae erga Christum Dominum maximopere commendat ac fovet, itemque venerations actus erga beatissimam Virginem Mariam et alius sanctos ita promovet et ordinat ut Sacrae Liturgiae congruat* (nr 90). *Enchiridion documentorum instaurationis liturgicae*, red. R. KACZYNSKI, Ed. Marietti, Torino 1976, 3006.

³⁵ *Enchiridion documentorum instaurationis...*, 90d.

³⁶ TAMŻE, 91 a, b.

³⁷ KPK kan. 1234§1.

³⁸ Kongregacja Wychowania Katolickiego, *Instrukcja o liturgicznej formacji w seminariach*, Watykan 1979, „Anamnesis” 6(1999/2000) nr 3, 10-38.

³⁹ TAMŻE, nr 59; por. SC 13.

⁴⁰ TAMŻE, nr 10 §1.

⁴¹ KKK 1674.

ludowa może zostać poddana ocenie i wychowaniu⁴². W uzasadnieniu *Katechizm* zaznacza, że te formy pobożności są kontynuacją życia liturgicznego Kościoła, ale go nie zastępują. Dlatego należy je praktykować zgodnie z zaleceniami *Konstytucji o liturgii*⁴³.

3. Pobożność liturgiczna i duchowość chrześcijańska

W przytoczonych dokumentach Kościoła widoczny jest prymat pobożności liturgicznej, ale także jej ścisły związek z innymi formami religijności ludowej, które razem służą uświęceniu i oddają cześć Bogu oraz mają prowadzić do czynnej miłości (*opera pietatis*⁴⁴) i działalności apostołskiej. Ze względu na zawartą w liturgii (*lex orandi*) doktrynę Kościoła (*lex credendi*) oraz jej wyjątkową skuteczność duszpasterską⁴⁵ liturgia posiada dla innych form kultu *wypróbowaną wartość wzoru*⁴⁶. Nic więc dziwnego, że najwspanialsze przejawy pobożności względem Maryi albo rozwinęły się w ramach samej liturgii, albo zostały włączone w jej całość⁴⁷. Ten ścisły związek Maryi z liturgią sprawia, że jest Ona „wzorem pobożności”, która wyraża się nie tyle w zewnętrznych praktykach, ile w doskonałej wierze i miłości oraz zjednoczeniu z Chrystusem. Autentyczna i zdrowa pobożność maryjna nie może opierać się na „przemijającym uczuciu”, lecz na prawdziwej wierze w wyjątkową rolę Maryi w historii zbawienia, a następnie winna prowadzić i pobudzać do *synowskiej miłości ku Matce naszej oraz naśladowania Jej cnót*⁴⁸. W kształtowaniu tak pojmowanego kultu maryjnego pomaga według Soboru m.in. studiowanie liturgii Kościoła, aby przez to w sposób właściwy poznać otrzymane przez Nią od Boga przywileje, które zawsze odnoszą się do *Chrystusa, źródła wszelkiej prawdy, świętości i pobożności*⁴⁹.

Maryja jest nie tylko przedmiotem kultu Kościoła, ale także jego podmiotem, inspirując właściwe postawy wewnętrzne, z którymi wierni powinni celebrować misteria zbawienia⁵⁰. Liturgia jako cele-

⁴² TAMŻE, 2688.

⁴³ SC 13; KKK 1675.

⁴⁴ O dziełach pobożności mówią m.in. DB 17; DZ 14; CT 54.

⁴⁵ Por. MC 56.

⁴⁶ TAMŻE, 1.

⁴⁷ TAMŻE, 15. Zob. M. ZACHARA MIC, *Maryja a Bóg Ojciec w najstarszych rzymskich księgach liturgicznych*, „*Salvatoris Mater*” 1(1999) nr 3, 13-24.

⁴⁸ Por. LG 67; MC 16.

⁴⁹ TAMŻE.

⁵⁰ J. CASTELLANO CERVERA, *Vergine Maria*, w: *Nuovo Dizionario di Liturgia...*, 1557.

bracja paschalnego misterium Chrystusa i historii zbawienia jest uprzywilejowanym miejscem kultu maryjnego i prawdziwą szkołą zdrowej pobożności maryjnej. Ponadto liturgia jest ważnym źródłem poznania miejsca i roli Maryi, Matki Chrystusa, w misterium Jej Syna. Całe misterium Maryi należy do trynitarnej ekonomii zbawienia celebrowanej w liturgii jako uświęcenie pochodzące od Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym i zarazem kult skierowany do Ojca przez Chrystusa w tymże Duchu. Dlatego ostatecznym celem pobożnego kultu Maryi jest, *aby Bóg został uwielbiony*⁵¹. Liturgia Kościoła ma więc zawsze charakter trynitarne jako celebrowanie historii zbawienia w wewnętrznej relacji do Ojca, Syna i Ducha Świętego. W tej celebrowaniu obecna jest i współdziała Boża Rodzicielka Maryja.

Autentyczna pobożność liturgiczna jest podstawą dojrzałej duchowości chrześcijańskiej. Z tej racji pobożność i duchowość maryjna ściśle się ze sobą łączą⁵². Zwraca na to uwagę Jan Paweł II, zaznaczając, że duchowość polega na „życiu z wiary” (por. Jk 2, 14-18) w świetle całej Tradycji Kościoła przypomnianej przez Sobór Watykański II i zawartej w *historycznym doświadczeniu osób i wspólnot chrześcijańskich żyjących pośród ludów i narodów na całym globie*⁵³. Jednym z głównych przejawów „życia z wiary” jest autentyczna pobożność. Duchowość chrześcijańska oznacza doskonale praktykowanie życia chrześcijańskiego, które winno opierać się na liturgii (duchowość liturgiczna) jako fundamencie wszelkiej duchowości chrześcijańskiej. *Liturgia bowiem jest pierwszym i niezastąpionym źródłem, z którego wierni czerpią ducha prawdziwie chrześcijańskiego*⁵⁴. Duchowość i pobożność liturgiczna są więc podstawą autentycznego życia chrześcijańskiego, kształtowanego w oparciu o słowo Boże i sakramenty święte oraz przeżywanie misterium zbawienia w roku kościelnym⁵⁵. Świadome i pobożne uczestnictwo w liturgii zawsze przyczynia się skutecznie do uświęcenia wiernych i prowadzi do dzieł apostołstwa słowem i świadectwem własnego życia.

⁵¹ MC 39.

⁵² Zob. J. KRÓLIKOWSKI, *Inspiracje liturgiczno-maryjne w jedynej duchowości chrześcijańskiej*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 3, 142-160.

⁵³ RM 48. Por. M. CHMIELEWSKI, *Metodologiczne aspekty...*, 331-334; L. BALTER, *Duchowość i pobożność maryjna w świetle kościelnej tradycji*, „Ateneum Kapłańskie” 110(1988) t.1, 395-405.

⁵⁴ SC 14.

⁵⁵ B. NADOLSKI, *Liturgika...*, 25; zob. S. CZERWIK, *Maryja Dziewica w rocznym cyklu obchodów tajemnic Chrystusa na podstawie „Collectio Missarum de Beata Maria Virgine”*, w: *Matka Jezusa pośród pielgrzymującego Kościoła*, red. J.S. GAJEK, K. PEK, Warszawa 1993, 151-174.

4. Trynitarny charakter liturgii

Cała liturgia Kościoła ma charakter trynitarny. W niej odbywa się dialog Boga z człowiekiem za pomocą słowa, znaków i gestów celem uświęcenia człowieka i oddania czci Bogu (kult). Liturgia jest zawsze świętą czynnością (*actio*) Bosko-ludzka, dokonująca się według schematu „od Ojca – przez Syna – w Duchu Świętym – do Ojca”. Zbawczy dialog Boga z człowiekiem, mający miejsce w czasie świętej liturgii, dokonuje się zawsze w perspektywie trynitarniej. Bóg Ojciec chce zbawić wszystkich ludzi (por. 1 Tm 2, 4). W „pełni czasu” posyła na świat swego Syna zrodzonego z Maryi Dziewicy i namaszczonego Duchem Świętym, aby stał się Pośrednikiem między Bogiem a ludźmi. W Chrystusie dokonało się *całkowite pojednanie z prześląganym Bogiem i otrzymaliśmy pełnię kultu Bożego*⁵⁶. Z kolei Chrystus posyła Apostołów napełniając ich mocą Ducha Świętego, aby całemu światu głosili odkupienie dokonane przez misterium paschalne Chrystusa i *głoszone dzieło zbawienia celebrowali przez Ofiarę i sakramenty, stanowiące ośrodek całego życia liturgicznego*⁵⁷. Liturgia jest zawsze chrystocentryczna i zarazem trynitarna, w tym sensie jest wzorem prawdziwej pobożności i posiada duże znaczenie wychowawcze.

Na trynitarny charakter liturgii zwraca uwagę *Katechizm Kościoła Katolickiego*, ukazując ją jako dzieło całej Trójcy Świętej⁵⁸. Jej Celem i Źródłem jest Bóg Ojciec. Katechizm powołuje się na Ef 1, 3-6 i w oparciu o ten hymn przedstawia liturgię jako „błogosławieństwo”, czyli głównie działanie Boga Ojca przez Jego słowo i czyn, które stwarzają świat i dają życie⁵⁹. W tym nurcie błogosławieństwa *Katechizm* umieszcza także zbawcze wydarzenia Starego Testamentu⁶⁰. W liturgii Kościół przypomina o tych Bożych błogosławieństwach, opowiada o nich, objawia je oraz ich udziela: *Ojciec jest uznawany i adorowany jako Źródło i Cel wszelkich błogosławieństw stworzenia i zbawienia; w swoim Słowie, które dla nas przyjęło ciało, umarło i zmartwychwstało, napełnia nas swoimi błogosławieństwami i przez nie rozlewa w naszych sercach Dar, który zawiera wszystkie dary: Ducha Świętego*⁶¹. Trynitarna natura liturgii wyraża się w jej podwójnym wymiarze: Bóg Ojciec obdarza Kościół błogo-

⁵⁶ Por. SC 5-6.

⁵⁷ TAMŻE, 6.

⁵⁸ Por. KKK 1077-1112.

⁵⁹ Por. TAMŻE, 1078-1080.

⁶⁰ TAMŻE, 1081.

⁶¹ TAMŻE, 1082.

sławieństwem duchowym (wymiar soteriologiczny, uświęcający liturgii), a Kościół zjednoczony z Chrystusem i w Duchu Świętym błogosławi Ojca przez adorację, uwielbienie i dziękczynienie oraz składa Ofiarę Jego Syna, prosząc, aby posłał Ducha Świętego, który zjednoczy wszystkich, *ku chwale majestatu [Jego] laski* (Ef 1, 6; wymiar kultyczny liturgii⁶²). Na błogosławieństwo Boga Ojca udzielane w Kościele, odpowiada on w liturgii błogosławieństwem Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym. W ten sposób w liturgii nawiązuje się dialog Boga ze swoim ludem⁶³.

Chwalebny Chrystus obecny w liturgii⁶⁴ działa obecnie w Kościele i przez Kościół mocą Ducha Świętego, który sprawia w nas *odpowiedź wiary, którą wzbudził*⁶⁵. Duch Święty *w taki sam sposób jak w innych czasach ekonomii zbawienia przygotowuje Kościół na spotkanie z Jego Panem; przypomina i ukazuje Chrystusa wierze zgromadzenia, uobecnia i aktualizuje misterium Chrystusa swoją przekształcającą mocą, a wreszcie jako Duch komunii jednoczy Kościół z życiem i misją Chrystusa*⁶⁶.

Tak rozumiany trynitarny charakter liturgii wyraża tradycyjna formuła modlitw liturgii rzymskiej, które zanoszone są *ad Patrem per Filium in Spiritu Sancto*. Zatem kult chrześcijański w liturgii zawsze jest oddawany Ojcu przez Chrystusa w Duchu Świętym⁶⁷. Jest to pierwsza i najważniejsza zasada, gdyż wynika z samej natury liturgii, w której Kościół oddaje cześć „Ojcu przez Chrystusa w Duchu”⁶⁸.

5. Maryja w liturgii Kościoła

W *Konstytucji o liturgii* Sobór wyjaśnił miejsce Maryi i Jej kultu w liturgii Kościoła: *Obchodząc roczny cykl misteriów Chrystusa, Kościół święty ze szczególną miłością oddaje cześć Najświętszej Matce Bożej Maryi, która nierozzerwalnym węzłem związana jest ze zbawczym dziełem swojego Syna. W Niej Kościół podziwia i wystawia*

⁶² KKK 1083.

⁶³ Por. SC 33. Zob. S. CZERWIK, *Pojęcie liturgii według dokumentów reformy soborowej i nowego Katechizmu Kościoła Katolickiego*, w: *Misterium liturgii w Katechizmie Kościoła Katolickiego*, red. J. KOPEĆ, Opole 1995, 19-23.

⁶⁴ Por. SC 7.

⁶⁵ KKK 1091.

⁶⁶ TAMŻE, 1092; por. nn. 1093-1109.

⁶⁷ Por. MC 25. Por. T. WILSKI, *Trynitarna zasada odnowy kultu maryjnego*, w: „*Błogosławić mnie będą*”. *Adhortacja Pawła VI „Marialis cultus”*. *Tekst – komentarz – dyskusja*, red. S.C. NAPIÓRKOWSKI, Lublin 1990, 83-87.

⁶⁸ MC 25.

wspaniały owoc Odkupienia i jakby w przeczystym obrazie z radością ogląda to, czym cały pragnie i spodziewa się być⁶⁹. Z racji tego nierozzerwalnego związku Maryi ze zbawczym dziełem Jej Syna, liturgiczny kult maryjny, posiadając różne formy, został organicznie włączony w cykl roku kościelnego. Znajdują one właściwe sobie miejsce w Mszałe Rzymskim⁷⁰, w Liturgii Godzin⁷¹ oraz w innych księgach liturgicznych⁷². Liturgia roku kościelnego ukazuje, jak Maryja ściśle związana jest z Bożym planem zbawienia, misterium Chrystusa i jak czynnie uczestniczyła w tajemnicach Jego życia⁷³.

Zatem wszystkie formy pobożności maryjnej, liturgicznej i ludowej, powinny odpowiadać zasadom, według których Kościół celebrował liturgię. Już w *Lumen gentium* Sobór określił naturę kultu maryjnego i jego teologiczne podstawy. Od początków istnienia Kościoła jest on wyjątkowy, przewyższa kult świętych, ale istotnie różni się od kultu uwielbienia, który w Kościele należy się jedynie *Słowu wcielonemu na równi z Ojcem i Duchem Świętym*⁷⁴. Ponieważ właściwie rozumiany i praktykowany kult maryjny nie tylko nie sprzeciwia się kultowi Boga, lecz mu sprzyja, Sobór wezwał do szczerego popierania kultu Matki Bożej, *szczególne liturgicznego*, ale także do *praktyk i ćwiczeń pobożności ku Jej czci* od wieków zalecanych przez Kościół⁷⁵. Kult ten ma mieć zawsze związek z Chrystusem, *źródłem wszelkiej prawdy, świętości i pobożności*⁷⁶. W tym samym numerze Sobór wyraźnie podał kryteria prawdziwej pobożności (*vera devotio*), odnoszące się nie tylko do kultu maryjnego, ale do całości życia chrześcijańskiego.

Paweł VI w *Marialis cultus* wyraźnie stwierdza, że pobożność Kościoła względem Dziewicy Maryi należy do natury kultu chrze-

⁶⁹ SC 103.

⁷⁰ Por. F. BROVELLI, *L'eucologia mariana nel Messale Romano*, „Rivista Liturgica” 63(1976) 340-366; M. AUGÉ, *Maria en la Liturgia renovada*, „Ephemerides Mariologicae” 36(1986) 259-274; B. NADOLSKI, *Bóg Ojciec a Maryja w Mszałe Rzymskim Pawła VI*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 3, 25-38.

⁷¹ W. GŁOWA, *Bóg Ojciec a Maryja w „homiliach” Liturgii Godzin*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 3, 67-80.

⁷² Por. Kongregacja Kultu Bożego. *Orientamenti e proposte per la celebrazione dell'anno mariano* (3.04.187), „Notitiae” 23(1987) 342-386; J. SROKA, *Liturgiczna odnowa kultu maryjnego*, w: „Błogosławić mnie będą”..., 115-119; TENŻE, *Liturgiczna odnowa kultu maryjnego*, „Ateneum Kapłańskie” t. 110(1988) 15-28.

⁷³ Por. LG 56. Zob. J. SZLAGA, *Maryja w zbawczym planie Ojca*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 2, 15-26.

⁷⁴ TAMŻE, 66.

⁷⁵ TAMŻE, 67; por. MC 24.

⁷⁶ TAMŻE.

ścijańskiego⁷⁷. We *Wstępie* adhortacji zaznacza, że kult chrześcijański od Chrystusa bierze początek i skuteczność, w Chrystusie znajduje pełny i doskonały wyraz oraz przez Chrystusa w Duchu Świętym prowadzi do Ojca, jest czymś wyróżniającym samą pobożność Kościoła. Rzeczywiście bowiem ta pobożność w samym sprawowaniu kultu z jakąś wewnętrzną koniecznością obwieszcza Boży plan odkupienia rodzaju ludzkiego, tak że z powodu osobliwego miejsca, jakie w tym planie przypada Maryi, oddaje Jej należną cześć⁷⁸.

Trzeba zauważyć, że w nauczaniu Kościoła często używa się zamiennie terminów „liturgia” i „kult”. Przez „kult” rozumie się więc nie tylko aspekt lateutyiczny liturgii, ale także uświęcenie, które jest zawsze w liturgii uprzedzającym działaniem Boga, aby człowiek mógł odpowiedzieć na nie aktami kultu. Także *Katechizm*, powołując się na naukę Kościoła⁷⁹, stwierdza, że pobożność (*pietas*) Kościoła względem Maryi należy wewnętrznie do kultu chrześcijańskiego. Maryja jest czczona kultem specjalnym, szczególnym, chociaż istotnie różniącym się od kultu adoracji, który należy się jedynie Bogu: Ojcu, Synowi i Duchowi, ale jednocześnie sprzyja temu kultowi⁸⁰.

Cała działalność ewangelizacyjna Kościoła ma prowadzić do Chrystusa, a przez Niego do Ojca. Wszelkie formy pobożności maryjnej wtedy tylko mają głęboki sens i wartość, kiedy są skierowane na ten cel i skutecznie prowadzą do jego osiągnięcia. Autentyczna pobożność maryjna nie utożsamia się jednak z samym kultem Maryi. Zewnętrzne przejawy kultu maryjnego nie zawsze są przejawem prawdziwej pobożności, chociaż mogą, a nawet powinny do niej prowadzić i ją rozwijać. Wynika to stąd, że kult maryjny ma zawsze wartość względną i podporządkowaną kultowi Boga Trójosobowego. Spełnia swoją rolę, jeśli prowadzi do Chrystusa, a przez Niego do Ojca⁸¹. Dlatego najważniejszym kryterium prawdziwego kultu maryjnego jest relacja chrześcijanina do Boga Ojca, do Chrystusa i do Ducha Świętego. Egzystencjalna i duchowa relacja Maryi do Trzech Osób Boskich stanowi wzór i przykład dla chrześcijanina, który już od chrztu wchodzi we wspólnotę z ca-

⁷⁷ *Pietas Ecclesiae erga Mariam Virginem pertinet ad naturam cultus christiani*. MC 56; zob. M. CHMIELEWSKI, *Zagadnienie duchowości w „Katechizmie Kościoła Katolickiego”*, „Rocznik Teologiczny Chrześcijańskiej Akademii Teologicznej” 42(1995) z. 5, 6-9.

⁷⁸ Por. LG 66.

⁷⁹ Por. SC 103; LG 66; MC 56.

⁸⁰ KKK 971.

⁸¹ Zob. W. HANC, *Maryja w zbawczym planie Trójjedynego Boga*, „Ateneum Kapłańskie” t.110(1988) 381-394; S. CZERWIK, *Maryja a Bóg Ojciec w „Zbiorze Mszy o Najświętszej Maryi Pannie”*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 3, 39-66; M. PISARZAK, *Maryja wzorem adoracji Ojca*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 4, 82-88.

łą Trójcą Świętą i powinien całym swoim życiem głosić Jej chwałę⁸². Wynika stąd, że Maryja nie może być głównym celem pobożności chrześcijańskiej, lecz jest idealnym wzorem życia chrześcijańskiego na chwałę Trójcy Świętej. *W tej roli jest jedyna i niezastąpiona*⁸³.

W liturgii wspomina się i pod osłoną znaków uobecnia w Kościele misterium zbawienia dokonane przez Chrystusa w czasie Jego ziemskiego życia. Z tym misterium nierozzerwalnym związkiem złączona jest Maryja, zarówno w realizacji dzieła zbawienia (aspekt historyczny), jak i jego aktualizacji w liturgii. Ona współdziałała w dziele zbawienia i dalej współdziała w zbawianiu ludzi i uwielbieniu Boga. Z tej racji Maryja jest figurą całego Kościoła. Dlatego zdrowa, czyli należyście ukształtowana i praktykowana pobożność maryjna powinna wyrażać się nie tylko w aktach podziwu i czci, uwielbienia i dziękczynienia, zaufania i prośby o wstawiennictwo Maryi, ale przede wszystkim w Jej naśladowaniu.

Liturgiczny kult Maryi nie sprzeciwia się czci Chrystusa, gdyż w Niej *wszystko odnosi się do Chrystusa i od Niego zależy*⁸⁴. Dlatego kult maryjny w Kościele staje się *drogą do Chrystusa, który jest źródłem i ośrodkiem wspólnoty kościelnej*⁸⁵. Istnieje jednak różnica między kultem oddawanym bezpośrednio Osobom Trójcy Świętej a kultem maryjnym czy kultem świętych Pańskich⁸⁶.

Ostatecznym celem kultu maryjnego jest, *by Bóg został uwielbiony i by chrześcijanie zostali pobudzeni do całkowitego uzgadniania z wolą Bożą swojego życia i postępowania*⁸⁷.

Liturgiczny kult maryjny włączony jest w roczny cykl celebracji misterium Chrystusa z tej racji, że Maryja ściśle związana jest ze swoim Synem⁸⁸. W liturgii celebryje się głównie wydarzenia, które miały miejsce w historii zbawienia. Liturgia jest więc pamiątką i uobecnieniem tych zbawczych misteriów, które zostały wpisane do liturgicznego kalendarza Kościoła⁸⁹. Wśród tych celebracji związanych z dziełem zbawienia są również celebrycje maryjne według stopnia Jej uczestnictwa w misterium Chrystusa. Celebrycje maryjne w roku kościelnym następują w rytmie wydarzeń historii zbawienia,

⁸² Wskazuje na to doksologia „Chwała Ojcu i Synowi i Duchowi Świętemu...”, którą wypowiada się bezpośrednio po chrzcielnym obmyciu wodą każdego ochrzczonego.

⁸³ W. BEINERT, *Perspektywy teologiczne pobożności maryjnej*, w: *Cześć Maryi dzisiaj. Propozycje pastoralne*, red. W. BEINERT, Warszawa 1992, 21.

⁸⁴ MC 25.

⁸⁵ TAMŻE, 32.

⁸⁶ TAMŻE, 25; por. SC 104.

⁸⁷ TAMŻE, 39. Zob. I. WERBIŃSKI, *Posłuszeństwo Ojcu drogą świętości Maryi*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 4, 30-43.

⁸⁸ Por. SC 103.

⁸⁹ Por. MC 2-10.

której jest on „sakramentem”. Ukazują one rolę i znaczenie Maryi w misteriach Chrystusa i we wspólnocie Kościoła, które najlepiej widoczne są w tekstach Mszału rzymskiego⁹⁰, Lekcjonarza⁹¹ i Liturgii Godzin⁹². Uzupełnia i ubogaca je bogaty „Zbiór Mszy o NMP” i Lekcjonarz dostosowany do tych formularzy mszalnych. W tekstach liturgicznych został wyraźnie podkreślony chrystologiczny charakter uroczystości Ofiarowania Pańskiego (2 II) i Zwiastowania Pańskiego (25 III), aby przez to jeszcze bardziej zaakcentować związek Maryi nie tylko z Chrystusem, ale także z całą Trójcą Świętą.

Euchologia Mszału i Liturgii Godzin nigdy nie przedstawia Maryi w izolacji, lecz zawsze ukazuje Ją w ścisłym powiązaniu z wydarzeniami zbawczymi Chrystusa i Jego Kościoła oraz stawia Ją jako wzór życia chrześcijańskiego⁹³. Oddając cześć Maryi, Kościół jednocześnie nieustannie doznaje i doświadcza Jej wstawiennictwa u Boga, gdyż jest Ona jego Matką i Pomocnicą (*Mater et adiutrix*)⁹⁴.

Uroczystości, święta i wspomnienia Matki Bożej zostały włączone w roczny cykl obchodów tajemnic Jej Syna w sposób organiczny i są ściśle z nimi powiązane⁹⁵. Wspominając w liturgii miejsce i rolę Maryi w dziele odkupienia, względnie medytując przywileje, którymi została obdarzona przez Boga ze względu na Chrystusa, Kościół celebrowe głównie te wydarzenia zbawcze, w których uczestniczyła Jego Matka⁹⁶. Misterium Maryi należy do trynitarnej ekonomii zbawienia, która w liturgii jest wspomniana i uobecniania. W niej dokonuje się dzieło uświęcenia, które pochodzi od Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym i do Ojca przez Chrystusa w Duchu Świętym się zwraca w kulcie i modlitwie Kościoła. W tym Maryja jest przykładem jako *Magistra populi Dei*, i Nauczycielka życia duchowego chrześcijan, zwłaszcza w wykonywaniu kultu⁹⁷.

W liturgii Kościoła obchodzi się najpierw te uroczystości maryjne, w których Maryja nierozdzielnie związana jest z Chrystusem: misterium Wcielenia i misterium Paschalne. Do drugiej grupy należą święta i te wspomnienia, które nawiązują do szczególnych tajemnic życia Maryi lub odnoszą się do pobożności maryjnej uznanej

⁹⁰ Por. TAMŻE, 11.

⁹¹ Por. TAMŻE, 12.

⁹² Por. TAMŻE, 13.

⁹³ W. BEINERT, *Perspektywy teologiczne...*, 21.

⁹⁴ ZMNMP. Wprowadzenie, 12.

⁹⁵ MC 20.

⁹⁶ ZMNMP. Wprowadzenie, 5-6; zob. M. AUGÉ, *Maria en la Liturgia...*, 260-262; 269-273.

⁹⁷ Por. MC 21.

i praktykowanej w całym Kościele. Formy pobożności maryjnej praktykowane w niektórych regionach, wspólnotach lub sanktuariach także stanowią świadectwo czci Matki Chrystusa i uzupełnienie liturgii Kościoła powszechnego.

Kult Kościoła polega na wielbieniu Ojca, Syna i Ducha Świętego⁹⁸. Takiego kultu uczy liturgia, na co wskazują I i II prefacja o NMP⁹⁹. Cześć oddawana Maryi zawsze jest dziękczynieniem i uwielbieniem Ojca. Liturgia czterech głównych uroczystości maryjnych jest tego najlepszym potwierdzeniem.

W uroczystość Niepokalanego Poczęcia (8 XII) Maryja ukazana jest jako wypraszająca (*advocata*) łaskę ludowi Bożemu i „jest dla niego wzorem świętości” (prefacja). Ewangelia opisuje rolę Maryi w historii zbawienia i Jej funkcję Matki Zbawiciela (Łk 1, 26-38). Staje się Ona dla Kościoła znakiem nadziei i zwycięstwa łaski nad grzechem¹⁰⁰. W ten sposób uroczystość ta nie tylko przypomina przywilęj Maryi – Niepokalane Poczęcie, lecz także ma wyraźny sens historiozbowczy.

Rola Maryi w misterium Wcielenia, czyli w całej ekonomii zbawienia, jest głównym tematem uroczystości NMP, Świętej Bożej Rodzicielki (1 I)¹⁰¹. Motywem dziękczynienia w prefacji jest macierzyństwo Maryi, która poczęła i nosiła w niepokalanym łonie Jednorodzonego Syna Bożego i „raduje się, że wydała na świat Odkupiciela”. W modlitwie po Komunii wzywana jest także jako Matka Kościoła.

We Wniebowzięcie NMP Kościół wpatruje się w Maryję, która „pierwsza osiągnęła zbawienie i stała się wizerunkiem Kościoła w chwale”. W prefacji inspirowanej przez *Lumen gentium* znajduje się synteza chrystologiczno-eklezyjalnego sensu uroczystości¹⁰². Maryja Wniebowzięta jest dopełnieniem historii zbawienia i przez to dla pielgrzymującego Kościoła „źródłem pociechy i znakiem nadziei”. Dogmat o Wniebowzięciu NMP liturgia ukazuje w ramach całej historii zbawienia i jako rzeczywistość, która ma ważne znaczenie dla wszystkich wierzących¹⁰³. Dzięki uprzedzającemu odkupieniu (*praeredemptio*) Maryja jest już w chwale zmartwychwstania (*praeresurrectio*), jako pierwsza po Chrystusie, a przed całym Kościołem¹⁰⁴.

⁹⁸ Por. TAMŻE, 29.

⁹⁹ ZMNMP, 55. 56.

¹⁰⁰ Zob. JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne*, Częstochowa 1998, 100-112.

¹⁰¹ Por. W. SIWAK, *Maryja a Trójca Święta w misterium wcielenia według Jana Pawła II*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 2, 268-319.

¹⁰² LG 68.

¹⁰³ Por. JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne...*, 239-242.

¹⁰⁴ M. AUGÉ, *Le feste del Signore, delle Madre di Dio e dei Santi*, w: *Anamnesis. l'anno liturgico: storia, teologia e celebrazione*, red. M. AUGÉ i in., t. 6, Genova 1988, 241-243.

Papież Paweł VI wskazuje na ścisły związek między liturgią a kultem maryjnym. Prawdziwy rozwój kultu chrześcijańskiego związany jest zawsze i towarzyszy mu *właściwy i należyty wzrost czci oddawanej Bożej Rodzicielce*¹⁰⁵. Ze względu na bogatą doktrynę, która zawiera się w liturgii Kościoła (*lex orandi*), oraz jej wyjątkową skuteczność duszpasterską, liturgia *dla innych form kultu posiada wypróbowaną wartość wzoru*¹⁰⁶. Liturgia zawsze ukazuje ewangeliczny model życia, ale także domaga się jego realizacji w praktyce. Liturgiczne formy kultu maryjnego są więc wezwaniem do przekształcania czci *dla Najświętszej Dziewicy w mocną i współczującą miłość Kościoła*¹⁰⁷. Tradycja Kościoła na Wschodzie i Zachodzie świadczy o szczególnym miejscu Maryi w kulcie chrześcijańskim¹⁰⁸.

Kult maryjny, aby był zdrowy i autentyczny ma odpowiadać trynitarnej strukturze modlitwy chrześcijańskiej. Maryja doznaje w Kościele czci z tej racji, że została wybrana przez Boga, sama jest dziełem Bożym. Dlatego *chwała Maryi jest chwałą Boga z samej istoty rzeczy, co musi też znaleźć wyraz w praktyce*¹⁰⁹. Stanie się tak tylko wtedy, gdy kult maryjny będzie się wzorował na liturgii Kościoła i z niej czerpał impulsy dla pobożności chrześcijańskiej¹¹⁰. Pobożność wyraża się w kulcie, kult zaś musi być kultem Boga w Trójcy¹¹¹. Jan Paweł II liturgiczny kult maryjny ściśle wiąże z pobożnością, gdyż jest on *nierozzerwalnie związany z wiarą w Chrystusa. Kult ten znajduje bowiem swoją podstawę w planie Ojca, w woli Zbawiciela i w natchnieniu Ducha Świętego*¹¹².

6. Maryja wzorem pobożności dla całego Kościoła

Wzorce osobowe mają wielkie znaczenie w życiu każdego człowieka. Potrzebują ich także chrześcijanie, aby z ich pomocą odczytywać Boży plan zbawienia, własne powołanie życiowe, aby według nich kształtować swoją relację do Boga na płaszczyźnie wiary, nadziei i miłości, we wspólnotowych i prywatnych formach pobożności, zwłaszcza liturgicznej. Takim wzorem jest dla chrześcijanina

¹⁰⁵ MC, Wstęp.

¹⁰⁶ TAMŻE, 1.

¹⁰⁷ TAMŻE, 11.

¹⁰⁸ Por. TAMŻE, 15.

¹⁰⁹ W. BEINERT, *Perspektywy teologiczne...*, 53.

¹¹⁰ Por. MC 31.

¹¹¹ W. BEINERT, *Perspektywy teologiczne...*, 54.

¹¹² JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne...*, 296.

Maryja. Jan Paweł II w *Redemptoris Mater* wskazuje, że Maryja jest nim w podwójnym sensie: *odslania swoim życiem prawdę o obdarowaniu i wybraniu* oraz jest *doskonałym przykładem tego, jak powinna wyglądać odpowiedź chrześcijanina na Boży dar zbawienia*¹¹³.

Vaticanum II ukazuje egzemplaryczność Maryi w trzech wymiarach: Maryja jest pierwowzorem (typem) Kościoła¹¹⁴, jego przykładem¹¹⁵ i obrazem¹¹⁶. W *Marialis cultus* ta egzemplaryczność Maryi przedstawiona została w sensie kultycznym jako model duchowej postawy, w jakiej Kościół celebrytuje i żyje misteriami zbawienia¹¹⁷. Encyklika *Redemptoris Mater* zasady podane w *Lumen gentium* wiąże z pobożnością (duchowością) chrześcijańską, jako wzór postawy chrześcijańskiej.

Maryja jest dla chrześcijan znakiem, przez który Bóg przemawia do Kościoła i zapewnia go o swoim zbawczym działaniu. Do natury znaku należy to, że oznaczając jakąś niedostępną rzeczywistość jednocześnie ją ukrywa. Bóg daje człowiekowi różne znaki swojej dobroci i łaski. Takim znakiem jest dla Kościoła Maryja przez swoją wewnętrzną postawę, która jest zarazem wzorem „doskonałego ucznia Chrystusa”¹¹⁸. Przez akty kultu maryjnego, które zawsze winny być uwielbieniem Boga, razem z Nią wielbimy Go i zmierzamy ku Niemu naśladowując Jej doskonałe współdziałanie w Jego planie zbawienia i całkowite oddanie się do Jego dyspozycji. W ten sposób właściwie ukształtowany i praktykowany kult maryjny zmierza do tego, aby we wszystkim spełniała się wola Boża¹¹⁹.

Maryja jest wzorem pobożności chrześcijańskiej w tym sensie, że jest przykładem postawy wewnętrznej, z jaką każdy wierzący powinien łączyć się z Chrystusem i czcić Boga¹²⁰. Podkreślali to już Ojcowie Kościoła, że Maryja *prius concepit mente quam ventre*¹²¹. Wyraża się w tym Jej całkowite poddanie się woli Boga i doskonałe posłuszeństwo. Dlatego dla wierzących jest doskonałym wzorem do naśladowania (*imitatio*) i praktykowania należynej Bogu czci (*ve-*

¹¹³ RM 37.

¹¹⁴ LG 63-64.

¹¹⁵ TAMŻE, 65.

¹¹⁶ TAMŻE, 68.

¹¹⁷ Por. MC 16.

¹¹⁸ TAMŻE, 37.

¹¹⁹ F. COURTH, *Mariologia – Maryja Matka Chrystusa*, w: F. COURTH, P. NEUNER, *Mariologia. Eklezjologia*, Kraków 1999, 193.

¹²⁰ Por. MC 16. Por. F. MAŁACZYŃSKI, *Nurt liturgiczny w adhortacji papieża Pawła VI o kulcie Najświętszej Maryi Panny*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” 28(1975) 252-258.

¹²¹ ZMNMPŁ, Wstęp, 8; por. H. WITCZYK, *Bóg Ojciec a Maryja w tajemnicy zwiastowania*, „Salvatoris Mater” 1(1999) nr 2, 113-131.

neratio). Zdaniem W Beinerta stanowi to *ważny element trwania chrześcijanina we wspólnocie Kościoła*¹²². Naśladowanie Maryi łączy się ściśle ze czcią Jej oddawaną. Naśladowanie odnosi się najpierw do Jej wiary. Ona jest Wielką Wierzącą: *Błogosławiona, bo uwierzyła* (Łk 1, 45). Tę wiarę zachowała i rozwijała od zwiastowania aż po krzyż. Była to Jej pielgrzymka wiary¹²³.

Papież Paweł VI wskazuje na ścisły związek Maryi z liturgią Kościoła. Z liturgii można poznać, *w jaki sposób Maryja stała się wzorem ducha pobożności, w którym Kościół zarówno czci jak i przeżywając, wyraża Boskie tajemnice*¹²⁴. Maryja może być wzorem prawdziwego ducha pobożności dlatego, że dla Kościoła jest Ona najznakomitszym przykładem i świadectwem *wiary, miłości i doskonałego zjednoczenia z Chrystusem*¹²⁵. Wyraża się to w wewnętrznej postawie Kościoła, który jako Oblubienica Chrystusa ściśle z Nim złączony zwraca się do Niego i przez Niego oddaje cześć Ojcu¹²⁶.

Kościół czci Maryję przede wszystkim dlatego, że *całkowicie i z poczuciem odpowiedzialności przyłgnęła do woli Bożej* (por. Łk 1, 38), że *przyjęła Jego słowo i wprowadzała je w czyn, że Jej działanie ożywione było miłością i wolą służenia*¹²⁷.

7. Liturgiczny kult maryjny wzorem pobożności trynitarniej

Liturgia jako celebrowanie paschalnego misterium Chrystusa¹²⁸ i kontynuacja historii zbawienia jest uprzywilejowanym miejscem kultu maryjnego i prawdziwą szkołą trynitarniej pobożności chrześcijańskiej. Jest ona także ważnym źródłem poznania roli i miejsca Maryi w historii zbawienia i całym misterium Chrystusa, które dla wierzących uobecnia się w liturgii Kościoła. W tym misterium kultu Trójcy Świętej Maryja jest obecna i współdziała z całym Kościołem. Dla wszystkich chrześcijan Maryja jest wzorem ducha pobożności¹²⁹. Doskonale widoczne jest to w celebrowaniu Eucharystii, zwłaszcza w Modlitwach Eucharystycznych. Wierni uczestniczący w celebrowaniu Eucharystii mają najpierw poznać, a następnie przyswoić so-

¹²² W. BEINERT, *Perspektywy teologiczne...*, 50.

¹²³ Por. LG 58.

¹²⁴ MC 16.

¹²⁵ TAMŻE; por. LG 63.

¹²⁶ Por. SC 7.

¹²⁷ MC 35.

¹²⁸ Por. SC 5-7; 103.

¹²⁹ Por. MC 16.

bie postawę duchową Maryi, swego wzoru, jako główną postawę modlitewną, z jaką Maryja współdziałała w historii zbawienia z całą Trójcą Świętą¹³⁰.

Modlitwa Eucharystyczna jest jakby mikrokosmosem modlitwy Kościoła, jej normą i szczytem. W niej jest zawsze dziękczynienie Bogu Ojcu przez Chrystusa w Duchu Świętym¹³¹. Kościół wspomina całe misterium paschalne Chrystusa, składa Ojcu Ofiarę Jego Syna, do której dołącza swoją ofiarę i wstawia się za wszystkie swoje członki (hierarchię i lud wierny) oraz za całą ludzkość¹³².

W Modlitwach Eucharystycznych Kościół wspomina całą historię zbawienia od Wcielenia poprzez misterium paschalne aż do paruzji (anamneza). Istnieje bowiem pewna analogia między Wcieleniem a Eucharystią polegająca na identyczności między Ciałem Chrystusa zrodzonym z Maryi i prawdziwym człowieczeństwem chwalebny Chrystusa obecnego w Eucharystii. Na tę analogię wskazuje także działanie Ducha Świętego: jak człowieczeństwo Słowa (Logos) zostało uformowane w łonie Maryi przez Ducha Świętego, tak w Eucharystii chleb i wino stają się Ciałem i Krwią Chrystusa mocą ożywiającego Ducha Świętego.

W epiklezie komunijnej z III Modlitwy Eucharystycznej Kościół modli się, aby Duch Święty „uczynił nas wiecznym darem” dla Boga i abyśmy „otrzymali dziedzictwo” z Jego wybranymi, ale „przede wszystkim z Najświętszą Dziewicą Bogurodzicą Maryją”. Maryja jawi się tutaj jako wzór „duchowej ofiary”, którą mają stawać się uczestnicy Eucharystii, Ofiary Chrystusa i Kościoła. Ona jest już w chwale złączona z Chrystusem i jako taka jest eschatologicznym obrazem Kościoła pielgrzymującego do Chrystusa¹³³. Maryja jest już *hostia viva et immaculata*, całkowicie podobna do Chrystusa, Głowy Ciała Mistycznego. Jest to owoc działania Ducha Świętego, który uczynił Ją wewnętrznie podobną do swego Syna. W IV Modlitwie Eucharystycznej obok perspektywy eschatologicznej podkreślona jest również łączność Kościoła „z Najświętszą Dziewicą Bogurodzicą Maryją”, ze świętymi oraz „z całym stworzeniem wyzwolonym z grzechu i śmierci”. Kościół pielgrzymujący karmi się Ciałem Chrystusa zrodzonym z Maryi, aby dojść do tej chwały, w której jako pierwsza po Chrystusie uczestniczy już Maryja. Dlatego Maryja zjednoczona ze swoim Synem w Królestwie Boga Ojca jest dla całego

¹³⁰ Por. TAMŻE, 17-20.

¹³¹ Por. prefacja i *Per Ipsum*.

¹³² Por. OWMR 55.

¹³³ Por. MC 26.

Kościola znakiem pociechy i nadziei. Najpierw w Niej, a następnie w świętych zrealizowała się już tajemnica paschalna. Maryja wzięta do nieba jest dla Kościoła obrazem tego, do czego Kościół zmierza¹³⁴. Ona poprzedza Kościół w drodze do Pana¹³⁵.

Celebrując Eucharystię – Pamiątkę Pana, Kościół wspomina także w liturgii słowa najważniejsze *mirabilia Dei* dokonane w historii zbawienia i zanosi za nie do Ojca dziękczynienie. Zapoczątkowała je Maryja wyśpiewując hymn *Magnificat*¹³⁶. Maryja i Kościół czynią dzięki Bogu Ojcu pobudzani przez Ducha Świętego. Słowami Maryi wypowiedzianymi w *Magnificat* posługuje się Kościół w II z pre-facji maryjnej¹³⁷.

W Modlitwie Eucharystycznej Kościół naśladuje modlącą się Maryję, prosząc Ojca, aby posłał Ducha Świętego celem dokonania ofiary Chrystusa, aby dary chleba i wina przemienił w Ciało i Krew Swego Syna (epikleza). Następna prośba dotyczy zjednoczenia (*communio*) wszystkich uczestników Eucharystii, *aby stali się jednym ciałem i jedną duszą w Chrystusie*. W obydwu epiklezach Kościół ukazuje się jako „modlący”, uprasza Ducha, aby uobecnić pamiątkę Pana, mając pewność, że Ojciec wysłucha tej modlitwy. W tym Maryja także jest wzorem. W Nazarecie Duch Święty formuje w Niej Ciało Słowa. Przed Pięćdziesiątnicą modli się i oczekuje razem z Apostołami wypełnienia się obietnicy. W Wieczerniku Duch zstępuje na Maryję i Apostołów, aby uformować i objawić Kościół, Ciało Chrystusa¹³⁸. W tym także można widzieć pewną analogię z Eucharystią. Modlitwa Maryi przy Zwiastowaniu i w czasie Pięćdziesiątnicy sprawia przyjście Ducha Świętego. Kościół w czasie Eucharystii także modli się o Ducha Świętego (epikleza), który przemienia dary materialne w Ciało i Krew Chrystusa. Maryja jest więc wzorem epiklezy Kościoła, który także prosi i otrzymuje, jak Maryja, obecność Słowa Wcielonego, aby tworzyć z Nim komunie w jednym Ciele i jednym Duchu¹³⁹.

W Eucharystii Kościół składa w ofierze Ojcu – Chrystusa i z Nim siebie, łącząc się z Jego ofiarą. Także w tym Maryja jest dla chrześcijanina wzorem jako „Dziewica ofiarująca” swego Syna Ojcu, łącząc się z Jego ofiarą dobrowolnie i doskonale¹⁴⁰. Posłuszeństwo

¹³⁴ Por. KK 68.

¹³⁵ TAMŻE. J. CASTELLANO CERVERA, *Presencia y ejemplaridad de Maria en la liturgia*, „Seminarium” 15(1975) 567-570.

¹³⁶ MC 18. Por. JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne...*, 157-160.

¹³⁷ ZMNMP, 56.

¹³⁸ Por. LG 59; DM 4.

¹³⁹ J. CASTELLANO CERVERA, *Presencia y ejemplaridad...*, 573-574.

¹⁴⁰ Por. MC 20. Por. JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne...*, 173-186.

Bogu i gotowość do ofiary z własnego życia widoczne są w Jej życiu już wtedy, gdy wyraża zgodę na Boże macierzyństwo (por. Łk 1, 38), następnie ofiaruje Go Bogu Ojcu w świątyni. Punktem kulminacyjnym tej postawy ofiarnej jest Jej obecność na Kalwarii, pod krzyżem Syna¹⁴¹. Kościół naśladuje ofiarną postawę Maryi, łącząc się z ofiarą Chrystusa w Eucharystii razem z Maryją i ze świętymi w niebie¹⁴².

W Eucharystii modlitwa dziękczynienia złączona jest z prośbą za Kościół i cały świat. Gwarancją wysłuchania tej modlitwy wstawienniczej Kościoła jest ofiara Chrystusa i wstawiennictwo Jego Matki. Kościół naśladuje Maryję z Kany, jako tę, która wstawia się za innych (*Intercessora*). Jej dyskretna i delikatna prośba powoduje przemianę przez Chrystusa wody w wino, ale także prowadzi Apostołów do wiary w Niego. Maryja obecnie w niebie u swego Syna także wstawia się za Kościołem¹⁴³. Kościół uczy się od Niej jako swego wzoru modlitwy wstawienniczej, która obejmuje wszystkich, aby zgodnie z Jego wolą otrzymali łaskę wiary i zbawienia. W Eucharystii w sposób specjalny Kościół, jak Maryja, przedstawia Ojcu potrzeby swoich dzieci, wstawia się za zbawienie całego świata i nieustannie wielbi swego Pana¹⁴⁴. Czyni to zawsze „przez Chrystusa, z Chrystusem i w Chrystusie [...] w jedności Ducha Świętego”.

8. Uwielbienie Trójcy Świętej z Maryją i jak Maryja

Cała pobożność chrześcijańska winna koncentrować się na Bogu w Trójcy. Przymiotnik „maryjna” oznacza zaś, że w drodze do Boga w Trójcy ważną rolę odgrywa Maryja. Tę wyjątkową i „wzorczą” rolę Matki Bożej w pobożności chrześcijańskiej w interesujący sposób interpretuje R. Rogowski¹⁴⁵. Jego zdaniem wyrażają ją dwie formuły: jedna biblijna – „z-Maryją” (Dz 1, 14) i druga teologiczna – „jak-Maryja”. Pierwsza ma wymiar ontyczny, druga egzystencjalny i moralny. Zbudowana na nich pobożność i duchowość maryjna ma zawsze charakter trynitarny¹⁴⁶.

¹⁴¹ JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne...*, 207-222.

¹⁴² MC 20.

¹⁴³ Por. LG 62.

¹⁴⁴ Por. MC 18. J. CASTELLANO CERVERA, *Presencia y ejemplaridad...*, 575.

¹⁴⁵ R. ROGOWSKI, *Misterium Trójcy Świętej w duchowości maryjnej*, „*Salvatoris Mater*” 1(1999) nr 4, 186-201; TENZE, *Trynitarny charakter duchowości maryjnej*, w: *Trójca Święta a Maryja*, red. T. SIUDY. K. PEK, Częstochowa 2000, 34-48.

¹⁴⁶ TENZE, *Trynitarny charakter...*, 35.

Związek Maryi z Trójcą Świętą możemy dostrzec już w chwili Zwiastowania: pozdrowienie Archaniola „Pan z Tobą” wskazuje na Boga Ojca, słowa „porodzisz Syna” mówią o Jezusie Chrystusie, a wszystko to dokona się gdy „Duch Święty zstąpi na ciebie”¹⁴⁷. W tym duchu ukazuje tajemnicę Wcielenia-Zwiastowania Paweł VI, pisząc, że Maryja jest *Rodzicielką Syna Bożego, a przez to najbardziej umiłowaną córką Ojca i świętym przybytkiem Ducha Świętego*¹⁴⁸. Maryja została Matką Syna Bożego dlatego, że uwierzyła. Przez to jest wzorem relacji chrześcijanina do Trójcy Świętej opartej na wierze i posłuszeństwie woli Ojca.

Ponieważ w Maryi *wszystko odnosi się do Chrystusa i wszystko zależy od Niego*¹⁴⁹, wszelki kult oddawany Maryi jest zarazem oddawaniem czci Ojcu, Jej Synowi i Duchowi Świętemu.

Obecność i modlitwa Maryi z Apostołami w Wieczerniku (Dz 1, 14), będąca podstawą formuły „z-Maryją”, oznacza, że *razem z Nią trwa się w doświadczeniu żywej obecności Jezusa, wypełnianiu Jego woli, w adoracji Jego Osoby*, a ponieważ *Jezus jest jednocześnie Synem Bożym, jest Bogiem-Człowiekiem, duchowość maryjna nabiera charakteru teocentrycznego, trynitarnego*¹⁵⁰. Formuła „z-Maryją” urzeczywistnia podstawowy model pobożności i duchowości chrześcijańskiej: „z Maryją przez Jezusa do Ojca w Duchu Świętym”. Tego rodzaju pobożność ma charakter wyraźnie trynitarny¹⁵¹. Odnosi się to w szczególny sposób do liturgii, w której *cześć Maryi wkomponowana jest w kontekst trynitarny*¹⁵².

Chrystus nauczał, że prawdziwy kult Ojca powinien dokonywać się „w Duchu i w prawdzie” (J 4, 23-24)¹⁵³. Maryja jest właśnie taką pierwszą czcicielką Boga Ojca. Potwierdza to formularz Mszy świętej ze „Zbioru Mszy o NMP” zatytułowany „Najświętsza Maryja Panna Obraz i Matka Kościoła (II)”¹⁵⁴. W modlitwie nad darami ukazana jest jako wzór kultu duchowego: *NMP jaśnieje Kościołowi jako przykład kultu w duchu i prawdzie*. Kult ten prowadzi do oddania się Bogu jako ofiara święta i Jemu przyjemna¹⁵⁵ (por. Rz 12, 1). W ten sposób Maryja jest dla całego Kościoła wzorem autentycznego

¹⁴⁷ TAMŻE, 37.

¹⁴⁸ MC 56.

¹⁴⁹ LG 60.

¹⁵⁰ R. ROGOWSKI, *Misterium Trójcy Świętej...*, 191; TENŻE, *Trynitarny charakter...*, 38.

¹⁵¹ TENŻE, *Misterium Trójcy Świętej...*, 192.

¹⁵² J. KUDASIEWICZ, *Matka Odkupiciela*, Kielce 1981, 270.

¹⁵³ Formułę tę wyjaśnia J. KUDASIEWICZ, *Matka...*, 257-265.

¹⁵⁴ ZMNMP, 121-123.

¹⁵⁵ TAMŻE.

kultu liturgicznego i *wzorem pobożności, z jaką Kościół obchodzi i życiem wyraża Boże tajemnice*¹⁵⁶. Na czym polega ta egzemplaryczność Maryi w odniesieniu do kultu Trójcy Świętej wyjaśnia prefacja tej Mszy św.: jest Ona *Dziewicą słuchającą [...] Dziewicą modlącą się [...] Dziewicą rodzącą [...] Dziewicą ofiarującą*¹⁵⁷. Z tej racji Maryja jest *wzorem dla całego Kościoła w oddawaniu czci Bogu*¹⁵⁸. Jako Oblubienica Ducha Świętego Maryja najlepiej rozumiała i w całym swoim życiu realizowała zasadę kultu Boga „w Duchu i w prawdzie”. Dlatego formuła „z-Maryją” posiada także „charakter pneumahagijny” i *ureczywistnia podstawowy model duchowości chrześcijańskiej: «z Maryją przez Jezusa do Ojca w Duchu Świętym»*¹⁵⁹.

Chrystus jest jedynym Pośrednikiem i Drogą prowadzącą do Ojca. Tą drogą winien iść każdy chrześcijanin. Drogę tę w sposób najdoskonalszy przeszła Maryja. Z tej racji jest wzorem chrześcijanina w tym sensie, że wskazuje, jak iść konsekwentnie i do końca za Chrystusem i razem z Nim, w mocy Ducha Świętego, do Boga Ojca. Dlatego Kościół zachęca swoich wiernych, aby naśladowali Chrystusa w Jego doskonałym posłuszeństwie i uwielbieniu Ojca tak, jak to czyniła Maryja.

Trynitarny charakter ma również Nawiedzenie: *Syn Boży jest pod sercem Maryi, Duch Święty napelnia Elżbietę (Łk 1, 41), a Bóg Ojciec przyjmuje z ust Maryi hymn uwielbienia i wdzięczności*¹⁶⁰. Dokonało się to wszystko dzięki wierze Maryi: *Błogosławiona jesteś, któraś uwierzyła (Łk 1, 45)*. Do Niej także odnoszą się słowa Jezusa: *blogosławieni ci, którzy słuchają słowa Bożego i zachowują je (Łk 11, 28)*. Ona najuważniej słuchała, najwierniej je wypełniała i poleciła: *zróbcie cokolwiek wam powie (J 2, 5)*.

Formuła „jak-Maryja” oznacza wzywanie i zachętę do pełnienia woli Syna, a przez Niego woli Ojca¹⁶¹. W tym samym duchu pisze św. Paweł: *czy jecie, czy pijecie, czy cokolwiek innego czynicie, wszystko na chwałę Bożą czyńcie (1 Kor 10, 31)*.

Według Pawła VI dzięki *związkowi Maryi Panny z Bogiem Ojcem, Synem, Duchem Świętym i Kościołem*¹⁶² Jej kult i cała duchowość maryjna włączone są w jeden kult chrześcijański¹⁶³.

Jeśli kształtowanie i praktykowanie pobożności maryjnej opiera się na tych dwóch formułach: „z-Maryją” i „jak-Maryja” stano-

¹⁵⁶ MC 16.

¹⁵⁷ Por. TAMŻE, 16-21.

¹⁵⁸ TAMŻE, 21.

¹⁵⁹ R. ROGOWSKI, *Trynitarny charakter...*, 40.

¹⁶⁰ TENŻE, *Misterium Trójcy Świętej...*, 194; TENŻE, *Trynitarny charakter...*, 41.

¹⁶¹ TAMŻE.

¹⁶² MC 29.

¹⁶³ TAMŻE, Wstęp.

wi model życia chrześcijańskiego według zasady: „z Maryją i jak Maryja do Ojca w Duchu Świętym”¹⁶⁴.

9. Pobożność i życie chrześcijańskie

Prawdziwa pobożność maryjna wyraża się w tym, że tak jak Ona, chrześcijanie z całego swego życia uczynią kult należny Bogu, *a z samej czci zadania swego życia*¹⁶⁵. Chodzi tutaj o taki kult, który wyraża się w tym, że całe życie chrześcijanina staje się ofiarą składaną Bogu dzięki pełnieniu Jego woli w każdych okolicznościach chrześcijańskiej egzystencji. W życiu Maryi tego rodzaju postawa wyraża Jej „fiat”. Maryja stała się przez to dla wszystkich chrześcijan wzorem, jak *posłuszeństwo woli Ojca ma się stać drogą i pomocą do świętości każdego*¹⁶⁶. O taką relację do Boga Ojca modlimy się słowami „bądź wola Twoja” w „Ojcze nasz”.

Bóg daje człowiekowi poznać swoją wolę głównie przez słowo, które stanowi istotną część liturgii Mszy świętej i sakramentów. Przykład Maryi pokazuje, że w liturgii nie tylko człowiek wyraża swoje myśli i uczucia, ale powinien otworzyć się na słowo Boże, aby je poznać, przyjąć z wiarą i według niego kształtować swoje życie. Maryja jest wzorem pobożności w słuchaniu słowa Bożego i odpowiedzi na nie całym swoim życiem¹⁶⁷. Maryjna postawa chrześcijanina w liturgii wyraża się najpierw w uważnym słuchaniu słowa Bożego, poznaniu Jego wymagań, aby je sobie przyswoić i zachowywać „w sercu”, a następnie kierować się nimi w życiu¹⁶⁸. Kiedy Maryja przyjęła słowo Boże, wypełniała je całym swoim życiem¹⁶⁹.

10. Zakończenie

Trynitarnie ukształtowana i praktykowana pobożność maryjna powinna prowadzić do praktykowania życia chrześcijańskiego i wielbienia Boga w „postawach maryjnych”¹⁷⁰: z wiarą słuchać i przyjmować Jego słowo, całkowicie zaufać Bogu i pełnić Jego wolę w każdej sytuacji swego życia, za wszystko wielbić Go i dziękować, słu-

¹⁶⁴ R. ROGOWSKI, *Trynitarny charakter...*, 44.

¹⁶⁵ MC 21.

¹⁶⁶ TAMŻE.

¹⁶⁷ JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne...*, 267-268.

¹⁶⁸ Por. MC 16.

¹⁶⁹ RM 29.

¹⁷⁰ Por. MC 17-22.

ząc jednocześnie z miłością każdemu człowiekowi. Tylko wtedy możliwa będzie doskonała harmonia między wiarą, uczestnictwem w liturgii i życiem chrześcijańskim.

Jan Paweł II w cyklu katechez maryjnych bardzo mocno podkreśla, że pobożność maryjna powinna mieć decydujący wpływ na dzieła miłosierdzia: *poświęcenia się biednym, opuszczonym, chorym, najbardziej zapomnianym, aby być znakiem macierzyńskiej opieki Maryi – żywej ikony miłosierdzia Ojca*¹⁷¹. Maryja w czasie liturgii uczy współczucia cierpieniom ludzi nie tylko przez uczucia, lecz przede wszystkim *w konkretnej i skutecznej pomocy ludzkości przeżywającej materialną i moralną nędzę*. Przykład Maryi winien zachęcać i przynaglać chrześcijan do *pomnażania konkretnych i widzialnych świadectw miłości*¹⁷².

Wprowadzenie do „Zbioru Mszy o NMP” podkreśla, że liturgia zachęca i przynagla wiernych do celebracji *świętych tajemnic z takim duchem pobożności, z jakim Ona sama uczestniczyła w narodzeniu Syna, w objawieniu, śmierci i zmartwychwstaniu*¹⁷³. W tych tajemnicach zbawienia zawsze działa cała Trójca Święta, Maryja miała w nich także swój własny udział. Z tej racji zajmuje Ona ważne miejsce w liturgii i także samo miejsce powinna zajmować w pobożności chrześcijańskiej.

Skoro liturgia Kościoła ze swej natury ma charakter trynitarny i z tej racji jest złotą zasadą pobożności chrześcijańskiej, to także cały kult maryjny, liturgiczny i ludowy, we wszystkich jego formach i przejawach powinien również posiadać charakter trynitarny. Wtedy dopiero chrześcijańska pobożność maryjna (*lex orandi*) w pełni będzie się zgadzała z wiarą Kościoła (*lex credendi*) i naśladując Maryję oraz z Jej pomocą będzie skutecznie prowadzić do praktyki życia chrześcijańskiego na chwałę Trójcy Świętej (*lex vivendi*). Jest to ważne wskazanie dla katechezy i kaznodziejstwa, które mają formować wiernych do takiej pobożności chrześcijańskiej w duchu *Marialis cultus* i całego Magisterium Kościoła¹⁷⁴.

Ks. dr Czesław Krakowiak
Katolicki Uniwersytet Lubelski (Lublin)

ul. Bernardyńska 7D/5
20-109 Lublin
e-mail: c.krakowiak@kuria.lublin.pl

¹⁷¹ JAN PAWEŁ II, *Katechezy maryjne...*, 31.

¹⁷² TAMŻE, 36.

¹⁷³ ZMNMP, Wprowadzenie, 17.

¹⁷⁴ J. KUDASIEWICZ, *Kult Ojca w Duchu i prawdzie a szczególna cześć Maryi, w: Matka Jezusa wśród pielgrzymującego Kościoła...*, 150.

Maria come modello della trinitaria pietà mariana

(Riassunto)

L'autore dell'articolo prende come punto di partenza per le sue riflessioni la constatazione di Paolo VI della *Marialis cultus: la liturgia è una regola d'oro della pietà cristiana* (MC 23). La definizione di pietà riguarda sia la pietà legata alla liturgia della Chiesa (liturgica) che la pietà popolare espressa in funzioni (pia exercitia) e religiosità popolare. Ognuna di esse fa parte della spiritualità cristiana largamente intesa. L'autore si concentra soprattutto sulla pietà liturgica, perciò in primo luogo descrive il carattere trinitario della liturgia della Chiesa per poi presentare il modo in cui Maria è presente nel mistero della salvezza celebrato durante l'anno liturgico e in Eucaristia, che in parole e santi segni fa ricordare e rappresenta ai fedeli gli eventi principali della storia della salvezza. Tutte le forme della pietà mariana legate alla liturgia guidano le menti ed i cuori dei fedeli verso Dio nella Trinità, perché tale è la natura della liturgia. In essa la Chiesa si rivolge al Padre per il Figlio nello Spirito Santo. Siccome Maria è stata eletta da Dio (Padre) per diventare Madre di suo Figlio ed è stata riempita di Spirito Santo, è stata con questo inseparabilmente legata a tutta la storia della salvezza. Per un cristiano che partecipa alla liturgia, Maria è modello dell'obbedienza al Padre, dell'unione al Figlio e della disponibilità ad accogliere lo Spirito Santo. Maria come Madre del Redentore non è soltanto oggetto della liturgia, ma ne è anche soggetto, in quanto chiamata durante la celebrazione dei misteri salvifici intercede per la Chiesa di suo Figlio e lo indica quale unico Mediatore tra Dio e uomini. Un autentico e sano culto mariano, come anche qualsiasi manifestazione della pietà mariana (liturgica o popolare) dovrebbero sempre portare alla venerazione della Trinità *insieme a* Maria e *come* Maria. Formata in tal modo, tramite la predicazione e la catechesi (lex credendi) e vissuta nella liturgia (lex orandi), la pietà mariana porterà alla pratica della vita cristiana (lex vivendi) in principali atteggiamenti mariani: una totale obbedienza alla volontà del Padre, vita in unità a lode della Trinità, sensibilità ai bisogni di ogni uomo.